

**ПІДТРИМКА РЕФОРМИ КРИМІНАЛЬНОЇ
ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ**

**Впровадження нового Кримінального
процесуального кодексу України**

**Докази і доказування:
Тлумачення крізь призму практики
Європейського суду з прав людини
ВІДКРИТА ЛЕКЦІЯ**

травень 2013 р.

Prof. Dr. Lorena Bachmaier, Universidad Complutense Madrid, Spain

Принципи нового КПК

Змагальна процедура та докази

- рівність сторін (ст. 22.1 КПК)
- процесуальні гарантії (ст. ст. 7-29 КПК)
- права захисту: обвинувачений як сторона (ст. 42 КПК)
- презумпція невинуватості (ст. 17 КПК)
- судовий розгляд як основна процесуальна стадія: за загальним правилом оцінюються лише докази, представлені під час розгляду (ст. 95.4 КПК)

Рівність сторін

- Стаття 6.1 ЄКПЛ – справедливий розгляд
- “Справедливий баланс” чи “рівність сторін”
“кожній стороні буде надано розумну можливість викласти обставини справи, **включно з доказами**, за умови, що це не поставить її у істотно не вигідне становище порівняно з її опонентом” *Delcourt v Belgium* 17.1.1970;
Dombo Beheer v Netherlands, 27.11.1993

Рівність сторін: досудова стадія

Значення рівності сторін стосовно доказів на досудовій стадії

Участь захисту у:

- запитах на докази та проведення слідчих заходів (ст. 42 КПК)
- проведення розслідування (ст. 42.4 та 93.3 КПК)
- отриманні інформації про слідчі дії та докази (42.3 КПК, ст. 223.3 КПК)
- присутності у доказових заходах/слідчих діях, які виконуються на досудовій стадії (для обшуку 236.1 КПК)
- оскарженні правильності та законності слідчих та доказових дій
- отриманні доступу до матеріалів справи обвинувачення: коли? (ст. 317 КПК)

Доступ до справи

- Право на доступ до матеріалів кримінальної справи
- Ст. 317 КПК

“можливість ознайомитися з результатами розслідування, проведеного за процедурою, з метою підготовки до захисту”

- ***Jespers v. Belgium*** від 14 грудня 1981 р.
- ***Dowsett v UK*** від 24 червня 2003 р.

Рівність сторін: судова стадія

- Право на публічне слухання:
 - *Hakaanson and Sturesson v Sweden* 21.2.1990
- Право бути присутнім та право власного вибору адвоката:
 - *Poitrimol v France* 23.11.1993; *Hulki Günes v Turkey* 19.6.2003; *Saldus v Turkey* 27.11.2008;
- Право на перехресний допит:
 - *Luca v Italy* 27.2.2001
- Право на оскарження допустимості доказів (ст. 42.3 та 4)
- Право на виключення незаконних доказів (ст. 86 та 87 КПК)

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Допустимість доказів

- Законно отримані:
 - Ст. 87 КПК
- Мета: повага до прав людини, ефект стримування
- Представлення у суді:
 - Стаття 95 (4) КПК, *Barberá Messegué et al v Spain* 6.12.1988
- Мета: право на очну ставку, усне та публічне слухання, судовий контроль та право на захист

Збирання доказів на досудовій стадії

Слідчі дії, які обмежують основоположні права,
повинні відповідати:

- принципу законності
- принципу необхідності
- принципу адекватності
- принципу пропорційності

**Порушення цих принципів: застосовуються
правила щодо незаконно отриманих доказів
та неприйнятті доказів.**

Допит підозрюваного

Допит підозрюваного:

- право зберігати мовчання
- право на інтерпретацію
- право на допомогу адвоката

**Порушення цих принципів: відсутність
доказової цінності**

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Допустимість доказів

- Загальне правило: доказ допустимий, лише якщо представлений у суді з можливістю спростування
- Представлення у змагальному розгляді :
 - *Kostovski v The Netherlands* від 20 листопада 1989 р.
 - *Bricmont v Belgium* від 7 липня 1989 р.
 - *Kamasinski v Austria* від 19 грудня 1989 р.
- Винятково: допустимість доказів, отриманих поза судом

Допустимість доказів

- допустимість у виняткових випадках у якості доказу письмових свідчень:
- підзахисного/підозрюваного
- свідка
- експерта-свідка

Допустимість доказів

Досудові свідчення підзахисного

- Не мають доказової цінності.
- Не можуть зачитуватися на суді.
- Виняток: обмежена оцінка досудового свідчення: за умови допомоги/участі адвоката.
- ЄСПЛ: “Єдина і вирішальна доказова доктрина”:

Panovits v Cyprus, 11.12.2008: заява підозрюваного за відсутності адвоката не може використовуватися для забезпечення визнання винним, навіть якщо це не єдиний доказ

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Допустимість доказів

- Досудові свідчення свідків
- Відсутній свідок
- Неповнолітні потерпілі, для уникнення подвійної віктимізації
- Допомога/участь адвоката
- Можливість для перехресного допиту
- Правило “єдиного вирішального доказу”: відсутність можливості перехресного допиту не призводить до виключення, але не може бути єдиним чи вирішальним доказом для обвинувачення підзахисного (*Hümmer v Germany* 19 липня 2012 р.)

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Допустимість доказів

Стаття 97. Показання з чужих слів

- 1. Показаннями з чужих слів є висловлювання, здійснене в усній, письмовій або іншій формі, щодо певного факту, яке ґрунтується на поясненні іншої особи.
- 2. Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів незалежно від можливості допитати особу, яка надала первинні пояснення, у виняткових випадках, якщо такі показання є допустимим доказом згідно з іншими правилами допустимості доказів.

При прийнятті цього рішення суд зобов'язаний враховувати:

- 1) значення пояснень і показань, у випадку їх правдивості, для з'ясування певної обставини і їх важливість для розуміння інших відомостей;
- 2) інші докази щодо питань, передбачених пунктом 1 цієї частини, які подавалися або можуть бути подані;
- 3) обставини надання первинних пояснень, які викликають довіру щодо їх достовірності;
- 4) переконливість відомостей щодо факту надання первинних пояснень;
- 5) складність спростування пояснень, показань з чужих слів для сторони, проти якої вони спрямовані;
- 6) співвідношення показань з чужих слів з інтересами особи, яка надала ці показання;
- 7) можливість допиту особи, яка надала первинні пояснення, або причини неможливості такого допиту.

Суд має право визнати неможливим допит особи лише якщо вона:

- 1) відсутня під час судового засідання внаслідок смерті або через тяжку фізичну чи психічну хворобу;
- 2) відмовляється давати показання в судовому засіданні згідно статті 65 Конституції України або не підкоряється вимозі суду дати показання;
- 3) не прибуває на виклик до суду, а її місцезнаходження не було встановлено шляхом проведення необхідних заходів розшуку;
- 4) перебуває за кордоном та відмовляється давати показання.
- 4. Суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами.
- 5. Суд має право визнати допустимим доказом показання з чужих слів, якщо підозрюваний, обвинувачений створив або сприяв створенню обставин, за яких особа не може бути допитана.
- 6. Показання з чужих слів не може бути допустимим доказом факту чи обставин, на доведення яких вони надані, якщо показання не підтверджується іншими доказами, визнаними допустимими згідно з правилами, відмінними від положень частини другої цієї статті.
- 7. У будь-якому разі не можуть бути визнані допустимим доказом показання з чужих слів, якщо вони даються слідчим, прокурором, співробітником оперативного підрозділу або іншою особою стосовно пояснень осіб, наданих слідчому, прокурору або співробітнику оперативного підрозділу під час здійснення ними кримінального провадження.

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Оцінка доказів

Стаття 17. Презумпція невинуватості та забезпечення доведеної вини

1. Особа вважається невинуватою у вчиненні кримінального правопорушення і не може бути піддана кримінальному покаранню, доки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому цим Кодексом, і встановлено обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили.
2. **Ніхто не зобов'язаний доводити свою невинуватість** у вчиненні кримінального правопорушення і має бути виправданим, якщо сторона обвинувачення не доведе винуватість особи **поза розумним сумнівом**.
3. Підозра, обвинувачення не можуть ґрунтуватися на **доказах, отриманих незаконним шляхом**.
4. **Усі сумніви щодо доведеної вини особи тлумачаться на користь такої особи**.
5. Поводження з особою, вина якої у вчиненні кримінального правопорушення не встановлена обвинувальним вироком суду, що набрав законної сили, має відповідати поведженню з невинуватою особою.

COUNCIL
OF EUROPE CONSEIL
DE L'EUROPE

Рішення ЄСПЛ

Досудові свідчення та порушення ЄКПЛ:

- *Яременко проти України* від 14.12.2006.
- *Шабельник проти України* від 19.02.2009.
- *Нечипорук і Йонкало проти України* від 21.04.2011.
- *Замфереско проти України* від 15.11. 2012.